

Той продължава и редактира „Напредък“ въ най-тежките моменти, когато въ Цариградъ бѣсѣхъ българи, когато нѣй-малкото прашаха ги на заточение въ Диарбекиръ... Той служи, именно той служи свещенна служба: поддържа духа на народа, ожидащ скорошното си избавление и спасение отъ Русия... Прелистете последните две години на в. „Напредък“ отъ 1876 и 1877 г., вземете броеветъ за времето на сръбско-турската война, за времето на цариградската конференция, което може да насърдчава, да ободрава, да поддържа и надеждата съ куража... Въ статии, дребни и едри, бележки, известия той сполучава да предаде всичко главно, що става: по приготовленията на Русия, по дейността на графа Игнатѣва, — ноти, протоколи, манифести на руския царь, на руските главнокомандующи... Услугата на Найденова въ тѣзи две години е безмѣрна. И тя не е оценена. Отъ никого!

А Тодоръ Икономовъ! Най-големиятъ и най-добриятъ стилистъ на своето време. Неговото писано и днесъ се чете като образцово, избрано творение (*chef d'oeuvre*). И той е въ Цариградъ просвѣтителъ, будителъ, какъвто бѣше като учителъ въ Тулча. Съ радикални убеждения, и Икономовъ, обаче, не бѣше революционеръ, а културенъ деецъ... Той искаше реформи, коренни преобразования по всички линии: и въ черкова, и въ държава, и въ общество. Но и неговиятъ лѣйтъ-мотивъ бѣше „народното и просвѣтно дѣло“. Не се чудете, ако той писа „Една стѣпка напредъ“, въ която напираше на известни реформи въ външните обрядности на нововъзстановяваната Българска черква. Той имаше размахъ на Иванъ Хуса, макаръ въ други размѣри, копнежа на Лютера, стремежа на Мацини. У него гсрѣше покритъ съ спокойствие жаръ на всѣки вѣрующъ въ правотата на своето дѣло. Той говорѣше малко, но пишеше лесно и много. Той пишеше, безъ да има нужда да преписва, да коригира веднажъ сложеното на хартия, съ моливъ било то или съ мастило... все едно. Въ това отношение той бѣше антиподъ на Петко Рачевъ Славейкова, писаното отъ когото много пѣти не бѣше това, което излизаше напечатано. Чини ми се, че главната причина за това се коренеше не само въ темпераментитъ на двамата публицисти: Славейковъ бѣше сангвиникъ; Икономовъ — по-хладнокрѣвенъ; но първиятъ не можеше да се успокои въ записитъ си и да завърши писаното си; бѣша отрупанъ съ много и разнообразни занятия... които го чакаха; вториятъ почваше да пише само откакъ това що имаше да сложи на книга бѣше у него премислено и смѣлно... завършено не само въ голѣмитъ черти, но и въ неговитъ подробности.